

**Організація та технології профільного навчання
у гімназіях другого ступеня Німеччини.**

Кардинальні зміни, що відбуваються протягом останнього часу у суспільстві, входження України у світовий освітянський простір та орієнтація на ринок праці спонукають до перегляду функціонування усіх соціальних інститутів і структур, вимагають певних змін в організації підготовки спеціалістів у середніх та вищих закладах освіти. У даному контексті важливим для нашої держави є досвід європейських країн, зокрема Німеччини. Саме у цій державі надається першочергового значення підготовці кваліфікованих фахівців. Невід'ємним "містком" до здобуття вищої освіти у цій країні є гімназії II ступеня, що поділяються на гімназії вищого ступеня (Gymnasiale Oberstufe) та на професійні гімназії (berufliches Gymnasium).

Дослідження вищого ступеня гімназії з питань її профілювання проаналізовано у працях вітчизняних та зарубіжних дослідників: Л.Артемової, П.Баранова, Л.Боголюбова, А.Грушка, Х.Гудьонса, Х.Діттона, А.Жифярова, Г.Кобе, С.Козленка, А.Комбе, П.Лернера, Н.Немової, А.Пінського, Т.Єдельхойсера та ін.

Згідно з матеріалами дослідження, навчання у гімназії II ступеня триває, як правило, 3 роки (11-13 клас) та надає можливість вступу до вищих навчальних закладів. Воно розпочинається з фази ознайомлення у 11 класі гімназії. Її мета — дати учням повне уявлення про можливості вибору курсів та їх комбінування на 12 та 13 роках навчання. Заняття відбуваються в традиційних стабільних класах. Навчання у 11 класі надає умови для оволодіння специфічними для старшого ступеня методами та прийомами роботи, забезпечує психологічну адаптацію для нової соціальної групи (курсове об'єднання), адаптацію до нових вимог і умов навчання, розвиває готовність приймати відповідальність за результати власного вчення, здатність планувати власну кар'єру. Інтеграційну роль на даному етапі виконує аналіз європейських та глобальних проблем у контексті ключових питань сучасності. З 12 року навчання вводиться курсова система, відбувається перехід до курсів по вибору та навчання у гнучких рухомих за складом групах. Навчальний рік поділяється на семестри. На початку кожного семестру учні складають індивідуальний план навчання із запропонованого набору предметів. Курсове навчання супроводжується індивідуальною профорієнтаційною роботою.

Перехід до курсової системи вимагає постійного організаційного супроводу. Для реалізації цієї мети служить консультування. На етапі переходу до курсової системи необхідно стимулювати інтеграційні процеси, підвищувати відчуття впевненості та захищеності учнів, створювати комфортну психологічну атмосферу.

Цьому сприяє проектна діяльність, спільні уроки, навчальні екскурсії, усі форми соціальної взаємодії.

Доцільно зауважити, що курси — це укрупненні тематичні одиниці, що пов'язані з певними предметами. Перелік курсів, які пропонуються, постійно зростає, що забезпечує реалізацію принципів диференціації та індивідуалізації навчання. Наприклад, відносно новими курсами є право, психологія, соціологія, економіка, інформатика.

Усі предмети старшого ступеня гімназії об'єднанні у 3 предметно-дійових напрямки. Це — мовно-літературно-мистецькій, суспільствознавчий, математико-природознавчо-технічний напрямки [21: 8].

Варто зауважити, що курси поділяються на базові (2-3 години на тиждень) та поглиблені (5-6 годин на тиждень). У число обов'язкових предметів (20-22 години на тиждень) входять дисципліни, які учні вивчають протягом усіх чотирьох семестрів: німецька мова, іноземна мова, математика, історія, релігія (при необхідності – етика), один із природно-наукових предметів (фізика, хімія або біологія), спорт, а також дисципліни, які вивчаються протягом двох семестрів одного навчального року: мистецтво або музика, один із предметів суспільно-політичного циклу (географія, суспільствознавство або основи економіки і права) [2:102].

Для навчання за розширеною програмою потрібно вибрати два предмета (10 годин на тиждень) з загального або додаткового навчального плану. Умовами вибору більшості предметів є відмінна успішність з таких дисциплін: мистецтво, музика, спорт та позитивна оцінка при складанні перевідного іспиту в 10 класі.

Аналіз праць свідчить, що по кожному предмету на протязі року учні періодично пишуть самостійні роботи або виконують тестові завдання, результати яких є підставою для оцінки в таблиці. Моніторинг рівня знань школярів старших класів гімназії здійснюється в усній та письмовій формах.

Навчання у гімназії вищого ступеня закінчується випускними іспитами на атестат зрілості з чотирьох предметів, які складаються з усіх трьох груп дисциплін. При цьому перших три випускних іспити складаються письмово, а четвертий випускний екзамен складається у формі колоквиуму розрахованого на 30 хвилин. Склавши їх, школярі отримують “Атестат зрілості для вступу до вищого навчального закладу”. Атестат надає право навчатися у вузах і вивчати всі спеціальності. Проте за останні роки кількість абітурієнтів значно зросла і при прийомі на деякі спеціальності діють федеральні і місцеві обмеження. Критерієм відбору є, насамперед, середній бал атестату зрілості та час, який минув від закінчення гімназії до подання заяви на вступ до вузу. При прийомі на медичні спеціальності необхідно скласти вступні тести і співбесіду.

Вищий ступінь гімназії спирається у своєму розвитку на низку концептуальних положень: адміністративного та нормативного регулювання (нормативно-правовий аспект); на інтереси гімназистів (мотиваційно-особистісний

аспект); “сіткову” конфігурацію базових та поглиблених курсів, які структуровані за предметно-тематичним принципом (структурно-організаційний).

Згідно з матеріалами вивчення, принципом розвитку вищого ступеня гімназії з 1988 року є консультування. Воно допомагає гімназістам як при виборі майбутньої професії, так і при виборі комбінацій курсів або профілів та при визначенні навчальних предметів, з яких складаються випускні іспити. Об'єктом допомоги можуть стати індивідуальні психологічні проблеми учнів та труднощі у вивченні конкретних предметів. Багато дослідників підкреслюють, що концепція консультування не повинна містити лише технічні міри допомоги учням. Завдання системи консультування значно ширше та її ефективність у значній мірі залежить від вирішення проблем підліткового віку, питань соціалізації, вільного часу, індивідуального підходу у межах розвитку самостійності і соціальної відповідальності. Варто зауважити, що з урахуванням гетерогенності складу учнів, даний напрямок роботи стає актуальним при поєднанні внутрішньо шкільного педагогічного та зовнішнього психологічного консультування. Як свідчать матеріали дослідження, у Німеччині відсутня посада шкільного психолога. У гімназіях передбачена посада викладача-консультанта, а психолог здійснює допомогу лише у спеціальних консультативних центрах.

Як свідчать матеріали дослідження, професійне консультування розпочинається наприкінці навчання у гімназіях I ступеня. Його метою є — допомога гімназістам при розвитку здібностей до самостійності, відповідальності, особистісному та компетентному вибору професії. Особлива роль відводиться вчителям, що працюють на старшому ступені гімназії, які краще за всіх зможуть дати адекватний прогноз на майбутнє. Умовою успішності є організація систематичного консультування з питань вибору навчальних дисциплін. Актуальною проблемою постає відповідна підготовка вчителів з цього напрямку.

Згідно тверджень Л.Хубера, істотною особливістю професійної орієнтації є її опора на реальний зв'язок зі світом професій. Це питання не є новим, проте вимагає постійної уваги та дослідження [17: 306-322]. До специфічних проблем відносяться: по перше, протиріччя між традиційним підходом до освіти у гімназії і його цілям та сучасними соціокультурними змінами. Традиційно вважалось, що провідним завданням освіти у гімназії є загальноосвітня підготовка і, відповідно, вона не зорієнтована на професійні цілі. По друге, довгий період часу гімназія відрізнялась від інших типів шкіл тим, що готувала лише до навчання вищому учбовому закладі. Проте, як показало дослідження, далеко не усі випускники гімназії, після одержання атестату, приступають до одержання вищої освіти. Через пів року після закінчення гімназії лише 1/3 навчаються у вузах, 40% планують навчатися у майбутньому, 1/4 одержують будь-яку професію, 1/2 молодих людей проходять службу у армії і 15% випускників ще не визначилися [17: 306-322].

Зв'язок старшого ступеня гімназії з професійною сферою є очевидним. Гімназісти зіштовхуються з необхідністю вибору, якщо не професії, то предметно-дієвого поля. На цьому етапі загострюється потреба у визначенні цілей,

схильностей та здібностей учнів, об'єктивна потреба у їх інформуванні, консультуванні та підтримці у процесі прийняття рішень (використовується також термін “підготовка до вибору” або “консультування у процесі вибору”).

Варто зауважити, що описаний вище вид професійного консультування має назву “профорієнтація у широкому розумінні”. Його провідною метою є розширення кругозору та поглиблення процесів самопізнання. Проте, оволодіння ж необхідними для цього методами та цілями є “профорієнтацією у широкому розумінні” [17]. Вона на старшому ступені гімназії являє собою основу “соціо-економіко-технічної” базової освіти. Введення в обіг даного терміну обумовлено розширенням спектра предметів та зміщення акцентів на соціалізуючі предмети: суспільствознавство, право, соціологія, економіка, техніка. Вони складають основу запропонованого учням набору курсів, у процесі вивчення яких забезпечується систематична інформація про різні професійні сфери, про структуру та закономірності розвитку ринка праці, про умови та стратегії використання різноманітних кваліфікацій. У цьому розумінні, як зазначено експертами “Постійної конференції міністрів освіти і культури федеральних земель Німеччини” КМК, профорієнтація є, передусім, поглибленою загальноосвітньою підготовкою. Це не спеціалізація в окремій професії, а допрофесійна (профільна) підготовка. Вона пропонує розвиток загальних здібностей та відповідних особистісних якостей. Як у сфері вищої освіти, так і у професійній сфері є попит на одні і ті ж ключові компетенції, їх розвиток на старшому ступені гімназії є важливим як для освіти у вузі, так і для допрофесійної підготовки.

Вивчені джерела [14; 23] свідчать, що курси у німецьких гімназіях об'єднуються у профілі. Профільна модель Німеччини працює у відповідності до діючої постанови КМК. Два поглиблених та два базових курси об'єднані у профіль, що базується на міждисциплінарному підході та проектно-орієнтованому навчанні. Предмети повинні являти різноманітні наукові напрямки і методи, що дозволяє запобігти вузької спеціалізації та бачити перспективи розвитку кожної області. Ця профільна модель включає і виробничу практику. Профільне навчання дозволяє забезпечити поглиблене вивчення окремих предметів, умов для диференціації і формування індивідуальних освітніх траєкторій (можливість вибору спеціалізації), рівний доступ до освіти, пропонує розвиток практико-орієнтованих форм організації освітнього процесу. Мета профільного навчання старшого ступеня — пошук оптимальних способів інтеграції окремих предметів у взаємопов'язані предметно-дійові області. Даний підхід забезпечує учням вибір профілю на основі професійно-орієнтованих курсів і предметів, а не по принципу “подобається — не подобається” [15: 76-80].

Як свідчать матеріали дослідження, у визначеннях профільного навчання зосереджується увага на наступних параметрах: диференціація та індивідуалізація, професійне самовизначення, допрофесійна компетентність, варіативність, соціалізація [1].

Згідно тверджень П.Лернера, профільна освіта це — особистісно-значущий освітній процес, що забезпечує людині, після одержання професії, “зустріч із самим собою” [10: 51]. В.Гумбольдт зазначав, що шлях людини до самого себе являє собою цільову освітню підготовку до вступу в університет [4].

У контексті нашого дослідження важливим є аналіз основних факторів, що обумовлюють тенденцію модернізації і профілювання систем освіти: економічного, інформаційного, конкурентного, прагматичного і концептуального.

Економічний фактор: освіта все більш перетворюється у фактор конкурентоздатності національних економік, підвищується цінність людського капіталу і загострюється потреба у випереджаючому розвитку освіти.

Інформаційний фактор: тенденція перетворення інформації і знань у ключовий ресурс обумовила зростання потреби у високо кваліфікованих спеціалістах і підвищила попит на вищу освіту. Важливим компонентом стало розширення між культурної взаємодії і необхідності розвитку комунікативних здібностей і толерантності.

Конкурентний фактор: загострилась конкуренція у системі освіти, що призвело до її децентралізації та автономії. Сучасна школа повинна постійно спостерігати за змінами, що відбуваються на ринку праці, розвивати “багато варіантну середню освіту” [5: 4].

Прагматичний фактор: спостерігається потреба в одержанні широкої середньої освіти і “досягнення балансу між його універсальністю і прагматичною орієнтацією” [5: 9].

Концептуальний фактор: нова економіка знань потребує концепції і моделі безперервної освіти, яке стало “основною проблемою людства [3: 85-86].

Аналіз праць присвячених профільній освіті гімназій у Німеччині, дає підставу стверджувати, що до переваг профілювання відносяться: культура вивчення (кожному профілю відповідає свій стиль пізнавальної діяльності); самовизначення (профільна школа забезпечує можливість більш якісної професійної орієнтації, розвитку комунікативних здібностей, наукового і творчого мислення, проектної діяльності); валеологічний компонент (можливість збереження і зміцнення здоров'я учнів, що сприяє зниженню ризику конфліктних ситуацій, зменшує перевантаження); методологічний компонент (профілювання сприяє розвитку вмінь переносити знання у новий контекст і оперувати ними). Навчання у профільній школі, що базується на специфічних технологіях, полегшує адаптацію до продовження освіти у вищій школі. Позитивним показником є особистісний розвиток учнів (розвинута рефлексія, відповідальність за власні досягнення, самостійність).

Вивчені джерела [6; 9; 11; 16; 22; 13] свідчать про неоднозначність у підходах до терміну “профілювання”.

По-перше, це — сукупність основних, типових рис, визначеної сфери діяльності. У практичному плані профілюванням є певна “комбінація базових,

профільних та елективних курсів [9: 106-114], або “комбінація предметів, що включають не менше двох дисциплін на поглибленому рівні” [11: 50].

По-друге, профілювання це — процес розвитку здібностей у певній предметній сфері діяльності [16], що дозволяє самовизначитися та самореалізуватися у цій області, досягти у ній високих результатів. Розвиток здібностей має на меті організувати діяльність, при якій учні зможуть себе проявити; формувати позитивне ставлення до власної особистості і до організованої діяльності; організувати інформаційне забезпечення стосовно психології особистості та діяльності [6].

По-третє, це — орієнтація на успіх, якість та ефективність при підготовці учнів [22].

Згідно з матеріалами вивчення, профільне навчання відрізняється варіативністю, гнучкими адаптаційними можливостями, різноманіттям організаційних форм. Воно забезпечує єдність загальнонаукових, предметних та професійних інтересів учнів [12].

При цьому, варто зауважити, що умовами або факторами профільного навчання виступають диференціація та індивідуалізація. Аналіз праць, дає нам підставу стверджувати, що у Німеччині термін диференціація інтерпретується, як типізація профілів. Процес профілювання вимагає нових парадигм організації роботи школи в цілому, нового типу школи [23]. Її основними поняттями є — професійна орієнтація, розвиток і стимулювання самостійності учнів, розробка моделі профільного уроку, що базується на дослідженні і практичній реалізації міждисциплінарних зв'язків.

У німецькій педагогіці профілі розглядаються як пошук істотних методологічно значущих зв'язків між предметами, модернізація по удосконаленню культури вивчення, розвитку метакогнітивних умінь [14: 34-38].

Профілювання дозволяє подолати традиційну для гімназії жорстку предметно-організаційну структуру, традиційні стереотипи у свідомості учнів про те, що реальний світ професій відповідає структурі предметів. Шлях у світ професій ускладнився, а одержання свідоцтва про закінчення вищого навчального закладу є на сьогоднішній день лише умовою, проте не гарантом працевлаштування [20: 17-21].

Згідно з результатами вивчення, ефективність профілювання досягається гармонізацією цілей, задач, відповідних форм навчання, змісту та адекватних технологій. Інноваційне навчання забезпечує перехід навчально-пізнавальної діяльності на рівень продуктивної творчості, на якому технології являють собою добре організовану орієнтирну основу [7]. Вони базуються на інтеграції когнітивного, дієвого та соціального аспектів, що забезпечують безперервність процесу освіти, з традиційного підходу “навчання для школи” на “навчання для життя” (суб’єктивно орієнтоване навчання). Інноваційна діяльність гімназій найбільш яскраво проявляється у пошуку та втіленні відповідних педагогічних технологій до складу яких відносять: особистісно- та соціально орієнтовані технології (суб’єктно- і ціннісно-орієнтовані) і пошуково-дослідницькі практико-

орієнтовані, що акцентують увагу на проблемність та професійну направленість. Застосування практичних, особистісно-орієнтованих технологій, направлених на розвиток соціальних компетенцій, здійснюється в умовах роботи в команді, в малих групах, парній та індивідуальній роботі учнів.

В.Кларін трактує, що педагогічні технології — це варіанти втілення базових моделей навчання [8].

Вивчені джерела [8: 157] свідчать, що на старшому ступені гімназії, де здійснюється профільне навчання, застосовуються пошуково-дослідницькі, та практико-орієнтовані технології, що носять міждисциплінарний і проектний характер.

Пошуково-дослідницькі технології пов'язують засвоєння самостійно збудованого нового досвіду з організацією систематичної дослідницької діяльності. Гімназисти ініціюють пізнавальну діяльність, що спирається на рефлексивну діяльність. Пошукові технології посилюють потенціал навчання, що розвивається. Вони виходять із самостійної цінності пошукової діяльності, задають цілі високого пізнавального рівня, пропонують особисте залучення усіх учнів при партнерській ролі викладача у навчальному дослідженні і являють собою інструментальну базу формування ключових компетенцій.

В основі оволодіння ними лежать глибокі знання змісту предмета та метакогнітивні вміння, володіння принципами, знання фактів і закономірностей. Це означає створення організаційно-педагогічних умов, що відрізняються активністю, інтерактивністю, варіативністю, гнучкістю та продуктивністю. Їх ядро створює навчальні ситуації, у яких відбувається засвоєння нового досвіду, аналіз власних помилок, розвиток особистісних якостей (уміння мислити, вчитися, працювати у команді). На старшому ступені школярі здобувають досвід саморозвитку та самоідентифікації. Ці технології покликані підвищити мотивацію у обраній предметно-дійовій області в тісному зв'язку з професійною орієнтацією та професійною пропедевтикою учнів. Досягнення гармонії між “суб’єктивним” (особистісно важливим) та “об’єктивним” (предметним змістом) і забезпечує успішність та ефективність навчання на старшому етапі.

Варто зауважити, що пошукова технологія реалізується у тісному зв'язку з *практико-орієнтованими технологіями*. Вони пропонують уміння організовувати та здійснювати експериментальну роботу, готувати протокол експерименту і проводити його аналіз. Пошукові та практичні технології реалізуються на старшому етапі через відповідні форми організації освітнього процесу.

Аналіз праць дає нам підставу стверджувати, що існують наступні форми організації освітнього процесу:

Дискусія — важливий варіант організації пошукової технології оскільки вона забезпечує високий ступінь самостійності учнів. Її завданням є виявлення і співставлення різних точок зору, вибір та представлення аргументації, націленість на нові знання, взаємодію і самоорганізацію учасників, поглиблена робота з

предметним змістом, формування ціннісних орієнтацій гімназистів, розвиток їх дискусійної культури.

Колоквіум — призначений для вивчення тих тем, що є загальними для декількох предметів. Перевагу колоквіуму полягає у різноманітті форм представлення матеріалу: доповіді вчителів, реферати учнів, доповіді про результати роботи групи учнів, спільне опрацювання наукових робіт. Під ним не розуміють одержання однозначного результату, проте він мусить обов'язково закінчуватися підведенням чітких підсумків відносно досягнутого у процесі обговорення. Обов'язковим для проведення колоквіуму є аналіз різних підходів до проблеми.

Блок-урок — це адекватна форма організації навчального процесу, що організовується з огляду на різноманіття, глибину та об'єм інформації, яку необхідно опрацювати учням II ступеня навчання. Перевагами цього уроку є можливість опрацювання великої кількості інформації і забезпечення можливості продуктивного спілкування та творчого засвоєння знань.

Роботи у групах належить особлива роль, у межах пошукових технологій. Окремі групи гімназистів виконують відповідну частину загальної роботи, яка поділяється на три етапи:

- виділення частин і етапів дослідження у межах загального завдання;
- виконання окремих частин у якості класної або домашньої роботи;
- узагальнення результатів.

Варто зауважити, що групова форма важлива у предметно-змістовому, соціально-психологічному, гносеологічному та емоційно-особистісному планах. Пошукова технологія спирається на особистісно-дійовий підхід та пропонує не лише збагачення знань, а й розвиток досвіду особистості. Різновидністю групової форми є міждисциплінарні робочі групи. Вони максимально враховують інтереси учнів і їх професійну спрямованість (філософські, природно-наукові, художні та інші об'єднання).

Навчальний процес у профільній школі у змістовому та методологічному плані спирається на міждисциплінарний характер проблем сучасного суспільства і науки. Для їх оцінки і вирішення учням необхідно оволодіти основами наукової методології через усесторонній аналіз усіх предметно-дійових областей (перед усім художньої, практичної і політичної), різносторонні підходи до проблем, що мають як міждисциплінарний, так і предметно-орієнтований характер. Провідною метою при цьому є рефлексія можливостей та меж окремих предметів. Значущим принципом профільного навчання є безпосередній зв'язок навчання з життям, досвідом учнів, його розширенням і збагаченням. Проте, варто зауважити, що німецькі дослідники попереджають про те, що принцип зв'язку навчання з життям не означає постійну зміну змісту і технологій на користь сучасним модним темам. Мова йде про змістовий, ґрунтовний аналіз соціально значущих, професійних і особистісних проблем. У німецькій гімназії цей принцип знаходить своє відображення у відкритості школи, більш тісному взаємозв'язку гімназистів із

реальним світом професій за допомогою влаштування екскурсій, виробничної практики, поїздок, залучення спеціалістів з різних проблем.

Таким чином, на основі синтезу пошуково-дослідницького і практико-орієнтованого підходів формуються адекватні профільному етапу навчання проектні *міжпредметні технології*. Предмети, що вивчаються можуть комбінуватися у міждисциплінарні курси у будь-якій кількості та у будь-якому вигляді.

Згідно із твердженнями Л.Хубера, Х.Крьогере, Й.Шюлерта, специфічні проблеми окремої наукової області найбільш продуктивно засвоюються у контексті “навчання через межі” [18: 575-587]. В основі організації міждисциплінарного процесу навчання, лежать принципи поглиблення і розширення меж окремого предмету за рахунок загальних з іншими предметами тем (принцип предметної орієнтації); орієнтація багатьох предметів на граничні проблеми (принцип проблемної орієнтації) і рефлексія на метатеоретичному рівні (принцип рефлексії) [18]. Основне завдання заключається у тому, щоб у межах окремого курсу або проекту передбачити проблемну орієнтацію і рефлексію. Це стає можливим у певних тематичних областях, які виходять на граничні проблеми і дозволяють побачити межі окремих предметів у підходах до їх вирішення.

Отже, вивчення наукових праць, ознайомлення з німецьким досвідом профільного навчання у вищих гімназіях, дало змогу дійти висновку, що профільне навчання та технології його здійснення достатньо змістовно проаналізовані німецькими дослідниками. Організація профільного навчання у німецьких гімназіях знаходиться на належному рівні, таке навчання сприяє свідомому вибору майбутньої професії, вступу до будь-якого вузу за вибором та спонукає до успішного одержання майбутньої професії.

Література:

1. Артемова Л.К. Профильное обучение учащихся в системе общего среднего образования // Под ред. В.Д.Симоненко.- Новокузнецк: НГПИ, 2002.- 118 с.
2. Воробьев Н.Е., Иванова Н.В. Модернизация учебного процесса в средней школе Германии // Педагогика, 2002. – №7. – С. 96-106
3. Вульфсон Б.Л. Стратегия развития образования на Западе на пороге XXI века .- М.: Изд-во УРАО, 1999. – 204 с.
4. Гершензон М.О. Мысли двух философов о школе (В.Гумбольдт, Кондорсе) // Под ред. Н.В.Тулупова, П.М.Шестакова . – М., 1905. – 27 с.
5. Джуринский А.Н. Реформы зарубежной школы. Надежды и действительность. – М.: Знание, 1989. – 79 с.
6. Жафяров А.Ж., Меднис Н.Е. Концепция и учебные планы профильного обучения. – Новосибирск: НГПУ, 1993. – 28 с.
7. Канарская О.В. Инновационное обучение: методика, технология, школьная практика. – Петербург: Лики России, 1997. – 475 с.

8. Кларин В.М. Инновационные модели обучения в зарубежных педагогических поисках. – М.: Арена, 1994. – 222 с.
9. Кленова Н. Как подготовить школу к профильному обучению М.: Народное образование, 2003. - № 7. – С. 106-114
10. Лернер П.С. Модель самоопределения выпускников профильных классов средней общеобразовательной школы // Школьные технологии, 2003. - № 4. – С. 50-61
11. Немова Н.А. Новый учебный план профильного обучения старшоклабников // Директор школы, 2005. - № 1. – С. 49-58
12. Педагогический энциклопедический словарь. – М.: Большая Рос. Энцикл., 2002. – 527 с.
13. Постовалова Г.А., Постовалов С.С. Основы профильной дифференциации обучения// Открытая школа, 2002. - № 2. – С. 28-32
14. Bastian J., Combe A., Gudions H., Herzmann P., Rabenstein K. Lernen in Profilen // Pädagogik, 2000. - № 3. – S. 34-38
15. Bötcher W., Rösner E. Gymnasiale Oberstufe oder: zwischen Bildungskanon und Selbstverantwortung // Pädagogik, 1998. - № 7-8. – S. 76-80
16. Duden Deutsches Universalwörterbuch. - Mannheim: Dudenverlag, 1989. – 1816 S.
17. Huber L. Berufsorientierung in der gymnasialen Oberstufe. Aufgaben und Möglichkeiten // Die Deutsche Schule, 1997. - № 3. – S. 306- 322
18. Huber L., Kröger H., Schülert J. Eine Curriculum-Werkstatt für fächerübergreifende Unterricht // Zeitschrift für Pädagogik, 1996. - № 4. – S. 575- 587
19. Illseemann C. Die gymnasiale Oberstufe zwischen organisatorischen Zwängen und pädagogischen Chancen // Pädagogik, 1989. - № 4. – S. 14-16
20. Kobe G. Berufsorientierung auch am Gymnasium? Pädagogik, 1989. - № 4. – S. 17-21
21. Kollegstufe. Die Oberstufe des Gymnasiums in Bayern // München: Medienhaus Mintzrl-Münch, Hof, 2006 . – 40 S.
22. Longman Dictionarz of English language and culture. – L.: Longmann, 1992. – 1528 S.
23. Magotsiu-Schweizerhof E. Schulautonomie, Profilbildung und freie elterliche Schulwahl am Beispiel von Erfahrungen in angelsächsischen Ländern: Ein Literaturbereich. – Frankfurt am Main, 1999. – 39 S.

У статті розглянуто організацію профільного навчання у гімназіях другого ступеня Німеччини, висвітлено основні фактори, що обумовлюють тенденцію

модернізації і профілювання системи освіти, досліджено основні технології профільного навчання.

At the article there is examined the organization of profile education at gymnasiums of second grade in Germany, there are covered the main factors determining modernization and profiling of educational systems, there are researched the main technologies of profile education.